

SAKÄGARBEGREPPET/TALERÄTT

Syfte och frågeställningar

Sakägarbegreppet i miljöbalken och enskilda personers möjlighet att föra talan om allmänna intressen. Hur 16 kap 12 § 1 st. MB förhåller sig till Århuskonventionen och EU-rätten?

Miljöbalk (1998:808)

Hänvisningar till lagtext sker nedan konsekvent enligt modellen 16 kap 12 § 1 st. MB.

Århuskonventionen, om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslut och rätt till överprövning i miljöfrågor, UN doc. ECE/ CEP/43 (1998).

Frågeställningar:

- Vad är en sakägare enligt miljöbalken?
- Kan en enskild person åberopa allmänna intressen som grund för talan?
- Hur förhåller sig miljöbalkens sakägarbegrepp till Århuskonventionen och EU-rätten?
- Hur har sakägarbegreppet utvecklats i praxis?
- Finns det ett enhetligt sakägarbegrepp i miljöbalken?

Sakägarbegreppet

Begreppet sakägare används inom miljörätten antingen för att beteckna den som har talerätt, det vill säga den som har behörighet att föra talan om ett visst rättsförhållande inför domstol, eller för den som redan är subjekt i ett rättsförhållande. Sakägarbegreppet har således en processuell och en materiell betydelse. Subjekt betecknar en fysisk eller juridisk person med rättskapacitet.

Sakägarbegreppet i miljöbalken

Den person som saken angår brukar benämnas sakägare och har därmed rätt att föra talan och överklaga beslut och domar. Det finns ingen entydig definition av begreppet preciserat i lagtext annat än att den som domen eller beslutet angår har rätt att överklaga om avgörandet gått denne emot, 16 kap 12 § 1 st. 1 p. MB. Regeln kan även ses som en omskrivning av den förvaltningsrättsliga klagorätten där det överklagade beslutet måste angå klaganden, 33 § FPL

Sakägare förstås kanske lättast enligt miljöskyddslagens definition som en person som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den miljöfarliga verksamheten. Även risken för skada betraktas här som en störning.²⁰ Risken får dock inte vara enbart teoretisk eller helt obetydlig. Vid skapandet av miljöbalken eftersträvades ett enhetlig och generös tolkning av sakägarbegreppet. Därför överfördes miljöskyddslagens sakägarbegrepp till hela miljöbalken. Lagstiftaren överlät sedan tolkningen av sakägarbegreppet till rättstillämpningen. I propositionen till miljöbalken angavs att yrkesfiskare även om de inte fiskar med fasta redskap skall bedömas vara sakägare, vilket får ses som ett avsteg från det tidigare kravet att sakägare i vattenmål måste ha fastighetskoppling.

Tåme älv och Brännö brygga

NJA 2004 s. 590 är ett viktigt rättsfall som reder ut sakägarbegreppet i miljöbalken. Rättsfallet består av två mål, Tåme älv och Brännö brygga.

Tåme älv

Högsta domstolen angav i sitt avgörande att den enligt vattenlagen gällande fastighetskopplingen inte gäller för sakägarbegreppet enligt miljöbalken som skall vara

enhetligt och ta utgångspunkt från miljöskyddslagens definition. Högsta domstolen hävdar dock att det i praktiken i de allra flesta fall kan förväntas att den som känner sig berörd av ett beslut gör det eftersom personen i fråga har anknytning till en fastighet som berörs av verksamheten. De närboende angav att de kommer att drabbas av oacceptabla störningar under såväl byggtiden som under driften samt att vatten tillhörande en av fastigheterna kan komma att påverkas genom grumling. De menade slutligen att det planerade företaget kommer att påverka fastigheternas värde negativt. **Högsta domstolen ansåg att dessa omständigheter sammantaget innebar att de närboende kan utsättas för skada eller annan olägenhet genom den planerade vattenverksamheten. De hade alltså rätt att överklaga miljödomstolens dom och som motparter till Fortifikationsverket fick de även ersättning för sina ombudskostnader.**

MÖD 2005:33⁹⁸ gällde talerätt i mål om tillstånd till vindkraftsanläggning. De klagande bodde på ett avstånd på 1,6 km till 3 km från vindkraftverken och var i miljödomstolens mening bosatta utanför störningsområdet varför miljödomstolen avvisade deras talan. **Miljööverdomstolen gjorde dock en annan bedömning genom att hänvisa till NJA 2004 s. 590 och ange att rätten att vara part och överklaga skall tillkomma varje person som kan tillfogas skada eller annan olägenhet genom den verksamhet som söks, om risken för skada eller olägenhet rör ett av rättsordningen skyddat intresse och inte är enbart teoretisk eller helt obetydlig.** Vindkraftverken skulle placeras högt upp i landskapet vilket medför att de syns på långt håll. **De klagande hävdade att vindkraftverken kommer att utgöra ett dominerande inslag i miljön. De uttryckte även oro för skuggbildning och buller. Miljööverdomstolen fann att olägenheterna inte var endast teoretiska eller helt obetydliga varför de hade talerätt.**

I *mål M 9505-04*⁹⁹ beslutade miljööverdomstolen att klagande som var boende vid ett strandområde på ett avstånd av omkring 2,5 km från 16 vindkraftverk till havs hade talerätt.

Risken för att de skulle drabbas av olägenheter så som buller från vindkraftverken kunde inte anses helt obetydlig. 2005-11-03.

I **MÖD 2006:66**¹⁰⁰ överklagade en enskild tillståndet till en vindkraftspark och åberopade förfulande av landskapsbilden som grund för sin talerätt. Klaganden var bosatt minst två kilometer från vindkraftverken som kunde ses från fastigheten. **Miljööverdomstolen avlog överklagandet på grund av bristande talerätt. Klaganden var inte berörd på ett sådant sätt att hon hade rätt att överklaga domen.** Mål M 6218-06, 2006-11-20.

Analys vindkraft

Efter högsta domstolens dom i rättsfallet Tåme älv och Brännö brygga (NJA 2004 s. 590) förändrades praxis. Från att ha varit fastare bunden till avståndet mellan vindkraftverken och klaganden sker istället en bedömning om huruvida det finns risk för olägenheter som skuggbildning och buller som inte är endast teoretiska eller helt obetydliga. Denna förändring har i någon mån har utvidgat talerätten för enskilda. I **MÖD 2005:33** gavs talerätt till person boende ca 3 km från en vindkraftspark eftersom risk för skuggbildning och buller fanns. Vindkraftsparken var i detta fall beläget på ett berg. Det framgår från **MÖD 2006:66** att endast estetiska värden ej grundar talerätt.

2011-04-01

Claes-Erik Simonsbacka